

**HIDOYA ASARI VA BURHONIDDIN MARG‘ILONIYNING ILMIY
MEROSI****Razzoqov Yahyo Habibullohevich***Toshkent islom instituti**"Aqoid va fiqhiy fanlar" kafedrası**katta o‘qituvchisi*

Islom huquqshunosligi (fiqh) islomiy ilmlar orasida eng murakkab va mufassal tarmoqlardan biri hisoblanadi. Hanafiy mazhabi doirasida yaratilgan yuksak asarlar orasida Burhoniddin Marg‘iloniy qalamiga mansub “Hidoya” asari alohida o‘rin tutadi. Bu asar islom fiqhida eng mashhur va ta’sirli fiqhiy manbalardan biri bo‘lib, muallifning ilmiy salohiyati, uslubi va ijodiy metodologiyasini o‘zida mujassam etgan.

Burhoniddin Marg‘iloniyning hayoti va ilmiy merosi Burhoniddin Abu Hasan Ali ibn Abu Bakr ibn Abduljalil al-Farg‘oniy al-Marg‘iloniy 12-asrda yashab o‘tgan buyuk islom huquqshunosi va hanafiy mazhabi olimlaridan biri hisoblanadi. Unga “Marg‘iloniy” nisbasi Marg‘ilon shahridan ekani uchun nisbat berilgan. Uning aniq tug‘ilgan yili noma’lum bo‘lsa-da, 593 hijriy (1197 milodiy) yilda vafot etgani qayd etilgan. Marg‘iloniy o‘z davridagi yetuk fiqhshunos, mufassir va muhaddislaridan ta’lim olgan. Uning ustozlari orasida Shamsul a’imma Sarxasiyning shogirdlari bo‘lgan olimlar ham bor edi. Marg‘iloniy o‘z umrini asosan ilmga bag‘ishlagan. Uning mashhur asarlari orasida “Bidayatul muftadiy”, “Kifoya”, va eng mashhuri “Al-Hidoya” asarlari bor. Bu asarlar islom fiqhi, xususan, hanafiy mazhabi qoidalarini mukammal tarzda bayon etgan manbalar sifatida e’tirof etilgan.

“Hidoya” asarining mazmuni va tuzilishi Marg‘iloniyning “Al-Hidoya” asari uning avvalgi “Bidayatul muftadiy” nomli asariga yozilgan sharh sifatida yozilgan. Bu asar fiqhiy masalalarni mazhab imomlarining qarashlari bilan taqqoslab, hanafiy mazhabi asosida xolis xulosa chiqargan manba hisoblanadi. Unda ibodatlar, muomalot, nikoh, jazo, meros kabi barcha fiqhiy mavzular qamrab olingan.

Asar uslub jihatidan murakkab, lekin mazmun jihatidan juda boy. Unda nafaqat hanafiy mazhabining asoslari, balki boshqa mazhablarning fikrlari ham keltirilib, ular bilan solishtirma tahlil qilingan. Bu esa asarni nafaqat hanafiylar, balki boshqa mazhab ulamolari uchun ham manbaga aylantirgan.

Asarning ilmiy qadri va ta’siri “Hidoya” asari islom dunyosida yuzlab sharh va hoshiyalarga sabab bo‘lgan. Unga yozilgan eng mashhur sharhlardan biri Ibn Kamol Posho tomonidan yozilgan “Inoyat” sharhidir. Shuningdek, Usmonlilar davrida bu asar rasmiy madrasa darsligi sifatida foydalanilgan. Zamonaviy davrda ham islom huquqshunosligini o‘rganishda muhim manba bo‘lib qolmoqda.

Margʻiloniyning uslubi va tahliliy yondashuvi uning faqih sifatidagi yuksak saviyasini namoyon etadi. U nafaqat hanafiy mazhabini mustahkamlab bergan, balki uni ilmiy nazariy asoslar bilan boyitgan. Uning fikriy merosi bugungi kunda ham turli mamlakatlarda fiqhiy muammolarni yechishda qoʻllanilmoqda.

Xulosa

Burhoniddin Margʻiloniy va uning “Hidoya” asari islom fiqhi tarixida betakror oʻringa ega. Uning ilmga boʻlgan eʼtibori va metodik uslubi hanafiy mazhabining huquqiy qoidalarini sistemalashtirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi. “Hidoya” asari nafaqat oʻrta asrlarda, balki zamonaviy fiqhiy tadqiqotlarda ham oʻz dolzarbligini saqlab kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Margʻiloniy, Burhoniddin. Al-Hidoya. Misr nashri, 1325 h.
2. Abdulmajid Hanna. Mukhtasar al-fiqh al-islomiy. Beyrut: Dorul Fikr, 2000.
3. Azami, Muhammad Mustafo. *Studies in Hadith Methodology and Literature*. Islamic Book Trust, 2002.
4. Usmani, M. Taqi. *An Introduction to Islamic Finance*. Karachi: Idaratul Maʼarif, 1999.
5. Kamali, Mohammad Hashim. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Islamic Texts Society, 2003.